هاوسەرگیریی بەزۆر؛ .

چارەسەر دیاردەیەکی نادروست.. هەوڵێك بۆ .

دانا دارا حسێن

لە بارەی دیاردەیەکی نێگەتیقی وەك هاوسەرگیریی بەزۆر قسە وەختێك
واتا توێژینەوە دەکەین لە بابەتێکی چەند لایەنە. لە لایەك دەڕوانینە دەکەین،
کێشەکە وەك دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی کە لە نێوان خێزانی کورددا تا
و بە تایبەتی لە هەندێك ناوچەی دەرەوەی شارە گەورەکان بوونی ئێستاش
لە لایەکی تریش وەك پێشێلکارییەکی زەقی مافی مرۆڤ لە هەیە،
ژیان و هاوسەری ئایندەی، ئەمەش هەردوو رەگەزەکە دیاریکردنی جۆری
دەگرێتەوە.
لایەکی تریشەوە، ئەم دیاردەیە بۆخۆی تاوانێکی یاسایی پێك دەهێنێت، لە
بە زۆر بەشوودان، یاخود رێگریی لە کەسی شایستە لە رووی چونکە
هاوسەرگیریی بکات، بۆخۆی پێچەوانەی ماددەیەکی یاساییە یاساییەوە کە
دەکەین وەك دواتر باسی.
توندوتیژیی خێزانییەوە، لە لایەکی دیکەشەوە ئەم دیاردەیە دەچێتە خانەی
دەهێڵێت لەسەر ژیانی کە ژمارەیەکی زۆر ئاسەواری تاڵ و نەخوازراو بەجێ
جیابوونەوە کۆتایی پێدێنێت هاوسەر و منداڵەکە و ئایندەی خێزانەکە بە.
چییە؟ تاوانی هاوسەرگیریی بەزۆر مانای
لایەن بەزۆر بەشوودان یاخود رێگریی لە هاوسەگیریی ئارەزوومەندانە، لە
کەسێك یاخود چەند کەسێك لە کەسە نزیکەکانی کچ یاخود کورە، یاخود
کەسانی بێگانە و نائاشنا، بۆ ئەنجامدانی وەها هاوسەگیرییەك بۆ
بەژەوەندییەکی دیاریکراو، یاخود رێگریی لە سەرگرتنی هاوسەگیرییەکی
ئارەزوومەندانە، ئەمەش دوای ئەوە دێت کە هەردوو هاوسەر تەمەنی
یاساییان هەیە و ژیریی و توانا عەقڵییەکانیان تەواوە بۆ ئەنجامدانی
هاوسەگیریی.
ماددەی (9) پرگەی ئەم کردارە تاوانێکی یاسایی پێك دەهێنێت هەروەك لە
ی 1959 (یەك)ی یاسای باری کەسێتیی عێراق ژمارە (188) ساڵی
هاتووە، کە هەموارکراو لە پەلەمانی کوردستان بە یاسای ژمارە (15)ی 2008
بە زۆر (بۆ هیچ یەکێك لە کەسە نزیکەکان (خزمان) و بێگانەکان نییە کە
بە کەسێك (نێر بێت یاخود مێ) بۆ هاوسەرگیریی بە بێ رەزامەندیی خۆی و
هاوسەگیرییە زۆر رازی بکات. بەوپێیە ئەگەر ئەم کارە روویدا، ئەوا گرێبەستی
ئەگەر بەزۆرەکە بە هەڵوەشاوە دادەنرێت ئەگەر نەگواسترابۆوە،
رەزامەندیی گواسترابووشەوە و (دخول) روویدا بوو، ئەوا دەوەستێتە سەر
زۆرلێکراوەکە.
رێگریی بکەن لە کەسێك بە هەمان شێوە دروست نییە کە خزمان و بێگانە
ئەحکامەکانی ئەم کە شایستەی یاسایی هەبێت بۆ هاوسەرگیریی، بە پێی
(یاسایە).
کارێکی تەواو شەخسی و کەواتە ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەگیریی
هەبێت و تایبەتیی هەرکەسێکە کە تەمەنی یاسایی و شەرعی
پێگەیشتوویی عەقڵی و لاشەیی تەواو بێت.

دەردەکەوێت کە دەخالەتی خێزانەکان بۆ رازیکردنی لایەنێك لە لەمەوە بۆمان
لایەنەکانی هاوسەگیریی، بۆ ئەنجامدانی یاخود رێگریی، زۆر جار بۆ
مەبەستێکی دیایکراوە، لەوانەش: (هاوسەگیریی بەرژەوەندیی خانەوادەی
هاوسەرەکان، هاوسەگیریی سیاسیی بۆ نزیکبوونەوە لە بنەماڵە یاخود
دیاریکراو، یاخود لە تۆڵەی خوێنێکدا کە زۆرجار ئافرەتەکە دەبێتە خزمێکی
(و باجی ئەم تاوانە دەدات و.. هتد قوربانیی.
مەبەستە جوانەکان لە پرۆسەی ئەمەش خۆی لە خۆیدا هەموو
جێبەجێکراوەکان دایانناوە، لە هاوسەگیریی، کە ئاینی پیرۆزی ئیسلام و یاسا
بریتین لە: (خۆشەویستی و خۆیدا خاڵی دەکاتەوە، ئەو مەبەستانەش
دەیان مانای جوان و شیرینی پێکەوەژیان و رەزامەندیی و خستنەوەی وەچە و
بەژەوەندییەکی لە خۆیان باڵاتر و تر..)، هەموو ئەمانە دەکاتە قوربانی
ئەکتەرە سەرەکیانەی خێزانە بێبناغەکە کارەساتێك دەخوڵقێنێت کە تا ئەم
.بڕیارە وەك سێبەری دارە لارەکە هەردەمێننەوە مابن، ئەوا ئاسەوارەکانی ئەم
بڕگەی (2)ی هەمان ماددەدا، یاسای باری کەسێتی وەك لە هەمان کاتدا لە
لەگەڵ ئەم دیاردەیەدا کردووە، کە دەرهەق بە کەسێك لە تاوان مامەڵەی
ئەنجام دراوە، هەروەها بکەرەکەشی رووبەڕووی سزا دەکاتەوە، کۆمەڵگەدا
هاتووە: (سزا دەدرێت هەرکەسێك سەرپێچی بڕگەی (1) لە هەمان وەك
بە (بەندکردن) بۆ ماوەی کەمتر نەبێت لە دوو ساڵ و زیاتر نەبێت ماددە بکات
ساڵ، کاتێك ئەگەر کەسەکە لە خزمانی هاوسەرەکان بوو لە پلەی لە پێنچ
ئەگەریش کەسی سەرپێچیکار لەوانە بوو کە باس کران، ئەوا سزاکەی یەك،
دەبێت لە بەندکردن بۆ ماوەی کەمتر نەبێت لە سێ ساڵ یاخود بریتی
(بۆ ماوەی لە دەساڵ زیاتر نەبێت بەندکردنەکە.
داوە بە هەریەکێك لەو لایەنانەی کە لە هەمان کاتدا یاسا مافی سکاڵای
لە دادگاکانی لێکۆڵینەوە، بۆ ئەوەی مافی ڕووبەڕووی (زۆرکردن) بوونەتەوە
ئارەزووی دروستی خۆی هاوسەگیریی بکات، بۆ زەوتکراوی لەوەی بە
.بگەڕێتەوە
.خوێندنەوەیەکی یاسایی بوو بۆ دیاردەکە و سزای بکەرەکانی ئەوەی باسکرا
کاریگەرییەکانی ئەم دیاردەیە لە رووی مافەکانی مرۆڤەوە چین؟ بەڵام ئەی
:دیاردەیە ژمارەیەك پێشێلکاریی دروست دەکات ئەم
هەڵبژاردنی ژیان و هاوسەری ئایندەی خۆی و ـ خودی مافەکانی مرۆڤ لە1
ژیانی هەرکەسێکدا کە بە بەهاری تەمەن و تێپەڕاندنی ئەم قۆناغە لە
.تەمەن دادەنرێت ناسکترین ساتەوەختەکانی
دەکوژێت و ئاسوودەیی ـ ئیرادەی تاك پێشێل دەکات و توانای پروابەخۆبوونی2
.لە هەناوی تاکدا ون دەکات
زیاتر دەکات کە وەك دیاردەیەکی مەترسیدار لە ـ رێژەی جیابوونەوە3
زیادبوونە و، ئاسایشی خێزان دەخاتە مەترسییەوە و کۆمەڵگەدا روو لە
پەروەردە و بێ توانا و خاوەن پێشینەی تاوانکاریی لە ژمارەیەك تاکی بێ
.دەهێنێت کۆمەڵگەدا بەرهەم
هاوکێشەیەشدا قوربانیی ـ توندوتیژیی لە نێوان خێزانەکاندا زیاد دەکات، لەم4
لێدان و خۆسووتاندن و..) :زیاتر لە ریزی ئافرەتاندا دەخاتەوە لە شێوەکانی
.(هتد
لە وێنەی (دروستکردنی پەیوەندیی ـ رێژەی تاوان لە کۆمەڵگەدا زیاد دەکات5

هاوسەریی و کوشتن و سووکایەتی نادروست لە دەرەوەی خێزان و خیانەتی
ئاسایشی کۆمەڵگە دەخاتە بەرامبەر بە ئافرەتان)، ئەمەش دواجار
بە ئارامی ناکات لە ژێر مەترسییەکی توندی نەخوازراوەوە، کە کەس هەست
سایەیدا.

قێزەونە ببینەوە؟ چۆن ڕووبەڕووی ئەم دیاردە
دیاردەیەك پێویستی بە ڕۆڵی دەتوانین بڵێین کە ڕووبەڕووبوونەوەی وەها
ڕێوشوێنی توندی سزایی دەستەجەمعی و هەوڵی بەردەوام و ژمارەیەك
دیاردەیە کەم بکاتەوە، دواجار هەیە کە بتوانێت لە قۆناغەکانی یەکەمدا ئەم
ڕۆڵەکانیش بە بۆچوونی بەندە بەم بۆ هەتاهەتایە بنەبڕی بکات، دابەشکردنی
شێوەیە دەبێت:
مامۆستایانی ئایینیی یەکەم: ڕۆڵی:
پرۆسەی مارەکردنی پێویستە مامۆستایانی ئاینی لە کاتی ئەنجامدانی
ڕەزامەندییان بپرسن، بە شەرعی بۆ هاوسەرانی تازە، بە ڕوونی و تەواوی لە
قبول) یەك ناگرێت لەگەڵ) تایبەتی کچان، چونکە بە بێ ڕەزامەندییان خودی
هاوسەرگیرییەکە دروست نەبووە (إيجاب)دا، ئەمەش واتای ئەوەی کە خودی
وتاربێژان بە بابەتی نوێ و بە توندی و مارەیی کەسەکە نەهاتووە. هەروەها
و مەترسی بەردەوامی بۆ کۆمەڵگە ڕوون ڕووبەڕووی وەها دیاردەیەك ببنەوە
زۆربەی کۆمەڵگە پابەندی بەها و بنەما بکەنەوە، لە کاتێکدا دەزانین کە
شەرعیی وەها بابەتێك بۆ هەموان ڕوون شەرعییەکانن، هەروەها حوکمی
بکەنەوە.
دادگاکان دووەم: ڕۆڵی:
نەکەن، بەڵکو دەبێت دادگاکان بە شێوەیەکی ڕۆتینی ئەم گرێبەستانە تۆمار
و وتەی وردبینی زیاتر بۆ ڕەزامەندیی و تەمەنی هەردوو هاوسەرەکە
بەرامبەر شاهیدەکانیان بکەن، لەگەڵ گرتنەبەری هەر ڕێگایەکی یاسایی توند
دووبارە بوونەوەی ئەنجامدەرانی وەها کارێك بۆ ئەوەی بە تەواوەتی ڕێگە لە
ئەم کارانە بگرن.
سێیەم: ڕۆڵی عەشیرەتەکان:
پێیەی لە دەرەوەی شارە گەورەکان ڕۆڵی عەشیرەتەکان زۆرە و ئەم بەو
دیارەدەیەش لەو شارۆچکە و لادێیانەدا بوونی ماوە، بۆیە ئەرکێکی تر
دەکەوێتە سەر ئەستۆیان کە ڕێگربن لەم کارە و بڕیاری حەرامیی وەها کارێك
لە سنوورەکەیاندا بدەن و خۆیان و هەرکەسێك لە سنووری دەسەڵاتیان
قەدەغە بکەن لێی.
ڕێکخراوەکان چوارەم: ڕۆڵی کۆمەڵگە مەدەنی و:
کۆمەڵگەدا ڕۆبچن بە ڕێکخراوەکان دەتوانن بە پرۆسەی هۆشیارکردنەوەی
و ئاشکراکردنی بۆ ڕای شێوەی (کۆکردنەوەی داتا و زانیاری لەسەر دیاردەکە
دیاردەکە تیایاندا زۆرە، گشتی، هەروەها بە گفتوگۆی کراوە لەو ناوچانەی کە
شارەزایانی بواری شەرع و یاسا و هەروەها بە کۆکردنەوەی سەرنج و ڕای
دیاردەکەوە، بە شێوازی جۆراوجۆر کۆمەڵناسی و بواری خێزان لە بارەی.
ڕاگەیاندنەکان پێنجەم: ڕۆڵی:
سلبیاتی بەردەوامبوونی ڕاگەیاندن بایەخی خۆی بخاتە سەر ئەم دیاردەیە و
شێوەی ناوپڕ لە نێو وەها دیاردەیەك بۆ هاووڵاتیان ڕوون بکاتەوە، بە

هۆشیاریی بداتە باوكان و بەرنامەكاندا و بە وێنەوە لە بابەتەكە بدوێت و ئیجابیانە مامەڵە بكەن و دایكان و بنەماڵەكان لە پرۆسەی هاوسەرگیرییدا و هاوكار و پشتیوان بن نەك رێگر و ناتەبا.

:(رۆڵی دامەزراوەكانی (راوێژكاریی خێزان و چاكسازیی :شەشەم

راوێژكاریی دەتوانن رێنمایی و هۆشیاری زیاتر بدەن بە تاكی سەنتەرەكانی چۆنیەتی پێكەوەنانی هاوسەرێتییەكی سەركەوتوو ژیانێكی باشتر كوردیی بۆ خستنەوەی وەچەی كارامە و تەندروست، هەروەها ئەو گرفت و و قێزەونە دەكەونەوە، چارەسەر بكەن و لە ئەنجامی ئەم كردارە ئاسەوارانەی چاكسازیی تاك و خێزانیی بەڕێوە بەرن، بە شێوەیەك لە گەورەیی پرۆسەی قوربانییەكە كەم بكەنەوە.

وەها دیاردەیەكدا بچینەوە و نەخێر بۆ ماوەتەوە بڵێین پێویستە هەموان بەگژی بەڵێ بۆ بەختەوەریی خێزان و هاوسەرگیریی بەزۆر بكەین، هەروەها بچووكەدا كەشێكی ئارام بكەین لەم كۆمەڵگە

وەرگیراوە لە سایتی كۆمەڵ نیوزەوە

www.komalnews.net